

p30konkor.com

عنوان آزمون : فنون ۱۲ درس ۱۲

نام و نام خانوادگی :

زمان آزمون :

پایه تحصیلی :

تاریخ برگزاری

نام دبیر :

ردیف	لطفا پاسخ سوالات را روی همین برگ بنویسید		بارم												
۱	<p>با ذکر دلیل آرایهٔ حس‌آمیزی را در بند زیر مشخص کنید.</p> <p>«مرد نَقال آن - آن صدایش گرم، نایش گرم / آن سکوتش ساکت و گیرا / راه می‌رفت و سخت می‌گفت»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ صدایش گرم - آمیختن دو حس با یکدیگر یا ترکیب حس شنوایی با حس لامسه</p>														
۲	<p>برای هریک از ابیات زیر در ستون الف آرایهٔ مناسبی از ستون ب انتخاب کنید. (یک مورد اضافی است).</p> <table><tr><td>الف</td><td>ب</td></tr><tr><td>الف) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرّم کند چمن را باران صبحگاهی</td><td>(۱) تلمیح</td></tr><tr><td>ب) پشت گور آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پشت زمین بوس از برای افتخار</td><td>(۲) حس‌آمیزی</td></tr><tr><td>ج) جوان می‌خواند سرشار از غمی گرم / پی دستی نوازش‌بخش می‌گشت</td><td>(۳) حسن تعلیل</td></tr><tr><td>د) چون جواب ابله آمد خامشی / این درازی در سخن چون می‌کشی</td><td>(۴) اسلوب معادله</td></tr><tr><td></td><td>(۵) متناقض‌نما</td></tr></table> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ الف) ۴ (ب) ۳ (ج) ۲ (د) ۱</p>			الف	ب	الف) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرّم کند چمن را باران صبحگاهی	(۱) تلمیح	ب) پشت گور آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پشت زمین بوس از برای افتخار	(۲) حس‌آمیزی	ج) جوان می‌خواند سرشار از غمی گرم / پی دستی نوازش‌بخش می‌گشت	(۳) حسن تعلیل	د) چون جواب ابله آمد خامشی / این درازی در سخن چون می‌کشی	(۴) اسلوب معادله		(۵) متناقض‌نما
الف	ب														
الف) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرّم کند چمن را باران صبحگاهی	(۱) تلمیح														
ب) پشت گور آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پشت زمین بوس از برای افتخار	(۲) حس‌آمیزی														
ج) جوان می‌خواند سرشار از غمی گرم / پی دستی نوازش‌بخش می‌گشت	(۳) حسن تعلیل														
د) چون جواب ابله آمد خامشی / این درازی در سخن چون می‌کشی	(۴) اسلوب معادله														
	(۵) متناقض‌نما														
۳	<p>آرایهٔ مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.</p> <p>الف) لبریز زندگی است نفس‌های آخرت / آورده مرگ، گرم به آغوش تو پناه (متناقض‌نما - اسلوب معادله)</p> <p>ب) نگران با من استاده سحر / صبح می‌خواهد از من / کز مبارک دم او آورم این قوم به جان باخته را / بلکه خبر (ایهام - حسن تعلیل)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ الف) متناقض‌نما (پارادوکس) (ب) ایهام</p>														
۴	<p>در کدام بیت اسلوب معادله وجود دارد؟ چرا؟</p> <p>الف) قطع زنجیر ز مجنون تو نتوان کردن / موج جزو بدن آب روان می‌باشد</p> <p>ب) تنور لاله چنان بفروخت باد بهار / که غنچه غرق عرق گشت و گل به جوش آمد</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۳</p> <p>پاسخ: ۱ گزینهٔ الف - یکی از طرفین معادلی برای تأیید عبارت دیگر / می‌توان بین دو مصراع «همانطور» قرار داد. / بیان مفهوم ذهنی در یک مصرع یا بیت و مفهومی محسوس در مصراع دیگر برای تأیید آن / رابطهٔ دو مصراع بر پایهٔ شباهت است. همچنین اشاره به این نکته که در مورد ب به علت وجود حرف ربط «که» اسلوب معادله منتفی است.</p>														

۵	<p>جاهای خالی را به درستی پر کنید.</p> <p>الف) در بیت «چون شبنم اوفتاده بدم پیش آفتاب / مهرم به جان رسید و به عیوق بر شدم» واژه دارای دو معناست:</p> <p>یک معنای آن پذیرفتنی و به معنی است و معنای دیگر آن - که مورد نظر نیست - با واژه‌های آفتاب و عیوق، آرایه «ایهام تناسب» را پدید آورده است.</p> <p>ب) در بیت «سرکشان را فکند تیغ مکافات ز پای / شعله را زود نشانند به خاکستر خویش» مطلبی در دو عبارت مستقل، به نحوی بیان شده که یکی از عبارات، معادلی برای تأیید عبارت دیگر است: این شیوه، سبب خلق آرایه گردیده است.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) مهر - عشق یا محبت (ص ۹۲) ب) اسلوب معادله (ص ۱۱۶)</p>
۶	<p>بیت زیر نمونه کاربرد آرایه «حسن تعلیل» است. دلیل هنری و غیرواقعی آن را بنویسید.</p> <p>«خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان‌دیده / که انداز خاک می‌جویند ایام جوانی را»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ شاعر، دلیل خمیدگی پشت پیران را جستن ایام جوانی در خاک دانسته است. (ص ۱۱۷)</p>
۷	<p>آرایه درست هریک از ابیات زیر را از درون کمانک برگزینید.</p> <p>الف) گوش ترخمی کو، کز ما نظر نیوشد؟ / دست غریق یعنی: فریاد بی‌صداییم (متناقض‌نما، تلمیح)</p> <p>ب) بر لب کوه جنون، خنده شیرین بهار / نقش زخمی است که از تیشه فرهاد شکفت (تضاد، حس‌آمیزی)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) متناقض‌نما (ص ۱۱۵) ب) حس‌آمیزی (ص ۱۱۴)</p>
۸	<p>«زاویه دید» نوشته زیر چیست؟</p> <p>«مینی‌بوس با سرعت نه چندان زیاد پیش می‌رفت. نگاه کردم به مناظر اطراف جاده و مزارع و خانه‌های روستایی، شکل و شمایل خانه‌های آنجا هم، شبیه روستای خودمان بود و این تشابه مرا دلتنگ می‌کرد. کاش می‌شد گوشه‌ای بایستیم ...»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ اول شخص مفرد یا من راوی (درس ۱۲ ص ۱۲۱)</p>
۹	<p>آرایه مناسب هر بیت را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید.</p> <p>الف) زمانه از ورق گل، مثال روی تو بست / ولی ز شرم تو در غنچه کرد پنهانش (ایهام تناسب، حسن تعلیل)</p> <p>ب) از صدای سخن عشق ندیدم خوش‌تر / یادگاری که در این گنبد دوار بماند (حس‌آمیزی، ایهام)</p> <p>پ) سفر برون کند ز مرد، خامی‌ها / کباب، پخته نگردد مگر به گردیدن (تضمین، اسلوب معادله)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) حسن تعلیل ب) حس‌آمیزی پ) اسلوب معادله (درس ۱۲ ص ۱۱۲ و ۱۱۴ و ۱۱۵)</p>
۱۰	<p>آرایه‌های ادبی «حسن تعلیل، حس‌آمیزی، اسلوب معادله و ایهام تناسب» به‌ترتیب در کدام گزینه‌ها به کار رفته‌اند؟</p> <p>الف) لب و دندان سنایی همه توحید تو گوید / مگر از آتش دوزخ بودش روی رهایی</p> <p>ب) دخل بی‌جا همه جا در سخنم می‌آید / این مگس لازم شیرینی گفتار من است</p> <p>پ) گریه دائم سیاسی را بُرد از بخت من / زاغ را بسیاری باران نسازد پَر، سپید</p> <p>ت) باران همه بر جای عرق می‌چکد از ابر / پیداست که از روی لطیف تو حیا کرد</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ به‌ترتیب (ت، ب، پ، الف) (درس‌های ۹ و ۱۲)</p>

<p>در نوشته «فردای آن روز ب خاطر آمد که دیروز یک دست از بهترین لباس‌های نودوز خود را با کلیه متفرعات به انضمام مایحتوی، به دست چلاق شده خودم از خانه بیرون انداخته‌ام، ولی چون تیری که از شست رفته باز نمی‌گردد، یک بار دیگر به کلام بلندپایه از ماست که بر ماست، ایمان آوردم و پشت دستم را داغ کردم که تا من باشم دیگر پیرامون ترفیع رتبه نگردهم»:</p> <p>الف) مفهوم کنایی «پشت دست داغ کردن» چیست؟</p> <p>ب) بیت «سخن گفته دگر بازنیاید به دهن / اول اندیشه کند مرد که عاقل باشد» با کدام ضرب‌المثل این نوشته، مفهوم مشترکی دارد؟</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) عبرت گرفتن و اظهار پشیمانی</p> <p>ب) ضرب‌المثل: تیری که از شست رفته باز نمی‌گردد.</p>	۱۱
<p>شاعر در کدام بیت، برای آفرینش «حس‌آمیزی» از آمیختگی حواس ظاهری با امور ذهنی و انتزاعی بهره برده است؟</p> <p>الف) از این شعر تر شیرین ز شاهنش عجب دارم / که سرتاپای حافظ را چرا در زر نمی‌گیرد؟</p> <p>ب) نیست پروا تلخکامان را ز تلخی‌های عشق / آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه ب (ص ۱۱۶)</p>	۱۲
<p>با ذکر دو دلیل وجود آرایه «اسلوب معادله» را در بیت زیر توضیح دهید.</p> <p>«چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند / پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ ۱) مصراع دوم، مصداق یا نمونه‌ای برای مصراع اول است.</p> <p>۲) رابطه دو مصراع بر پایه شباهت است.</p> <p>۳) هر دو مصراع، استقلال نحوی و معنایی دارند. (ص ۱۱۵)</p>	۱۳
<p>آرایه مناسب هر بیت را از کمانک مقابل آن انتخاب کنید.</p> <p>الف) شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل / کجا دانند حال ما سبکباران ساحل‌ها؟ (تلمیح / مراعات نظیر)</p> <p>ب) به یک کرشمه که در کار آسمان کردی / هنوز می‌پرد از شوق چشم کوکب‌ها (حسن تعلیل / لف و نشر)</p> <p>ج) دست در دامن مولا زد در / که علی بگذر و از ما مگذر (ایهام / اغراق)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ الف) مراعات نظیر (ص ۳۰)</p> <p>ب) حسن تعلیل (ص ۱۱۷)</p> <p>ج) ایهام (ص ۸۶)</p>	۱۴
<p>همه آرایه‌های ادبی کدام گزینه در بیت زیر دیده می‌شود؟</p> <p>«نرگس همی رکوع کند در میان باغ / زیرا که کرد فاخته بر سرو مؤذنی»</p> <p>الف) حسن تعلیل، تناسب، تلمیح، استعاره</p> <p>ب) تشخیص، اسلوب معادله، تلمیح، کنایه</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۲</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه الف (ص ۱۱۳)</p>	۱۵
<p>در بیت زیر کدام آرایه وجود ندارد؟</p> <p>«اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی»</p> <p>۱) اسلوب معادله ۲) تشخیص ۳) حسن تعلیل ۴) مراعات نظیر</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۳ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (ص ۱۱۷)</p>	۱۶

	<p>در کدام بیت «اسلوب معادله» به کار <u>یرفته</u> است؟</p> <p>۱) صورت نبست در دل ما کینه کسی / آیینی هر چه دید فراموش می‌کند</p> <p>۲) پشت گوژ آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پیشست زمین‌بوس از برای افتخار</p> <p>۳) محرم این هوش جز بیهوش نیست / مر زبان را مشتری جز گوش نیست</p> <p>۴) ملامت از دل سعدی فرو نشوید عشق / سیاهی از حبشی چون رود که خودرنگ است</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۲ گزینه ۲ پاسخ صحیح است. (درس ۱۲)</p>	۱۷
	<p>در کدامیک از ابیات زیر آرایه «حسن تعلیل» به کار رفته است؟ دلیل هنری شاعر را در آفرینش این آرایه معنوی ذکر کنید.</p> <p>الف) از سیم به سر یکی کُله خُود / ز آهن به میان یکی کمر بند</p> <p>ب) تا چشم بشر نبیندت روی / بنهفته به ابر چهر دلبند</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ گزینه ب. علت پوشاندن چهره کوه دماوند (انزوای مبارزان) به خاطر ظلم و ستم حاکم بر جامعه و ظلم‌پذیری مردم آن است. (درس ۱۲)</p>	۱۸
	<p>با توجه به آرایه‌های (اغراق - حس‌آمیزی - ایهام تناسب - تناقض) برای هر بیت یک آرایه مناسب بنویسید. (یک مورد در کمانک اضافی است)</p> <p>الف) غم اگر به کوه گویم بگریزد و بریزد / که دگر بدین گرانی نتوان کشید باری</p> <p>ب) چون زخم دل اهل نظر تازه نماید / تا پسته خندان تو حرفش نمکین است</p> <p>ج) همچو نی زهری و تریاقی که دید / همچو نی دمساز و مشتاقی که دید</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) اغراق (درس ۹) ب) حس‌آمیزی (درس ۱۲) ج) تناقض یا متناقض‌نما (درس ۶)</p>	۱۹
	<p>با توجه به بیت‌های زیر آرایه مناسب هر بیت را از داخل کمانک انتخاب کنید و بنویسید.</p> <p>الف) چنان سایه گسترد بر عالمی / که زالی نیندیشد از رستمی (ایهام - تناسب)</p> <p>ب) ز سخت‌گیری دوران چه باک عارف را / ز قحط سال، هما بی‌نوا خواهد شد (اسلوب معادله - اغراق)</p> <p>ج) بوی دهن تو از چمن می‌شنوم / رنگ تو ز لاله و سمن می‌شنوم (تضمین - حس‌آمیزی)</p> <p>د) مرا نصیب غم آمد به شادی همه عالم / چرا که از همه عالم محبت تو گزیدم (تضاد - تناقض)</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ الف) ایهام تناسب (ص ۹۱) ج) حس‌آمیزی (درس ۱۲) ب) اسلوب معادله (درس ۱۲) د) تضاد (درس ۶)</p>	۲۰
	<p>با ذکر دو دلیل ثابت کنید آرایه «اسلوب معادله» در بیت زیر وجود دارد؟</p> <p>«بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود / پسته بی‌مغز چون لب وا کند، رسوا شود»</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱ هریک از دو مصراع استقلال (نحوی و معنایی) دارند. یک مصراع (با مفهومی محسوس) در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع دیگر (با مفهوم ذهنی) است. زیبایی‌آفرینی بر پایه شباهت است. (ذکر دو دلیل کافی است) (ص ۱۱۴ تا ۱۱۶)</p>	۲۱

۲۲	<p>در هریک از بیت‌های گروه الف کدام آرایه ادبی گروه ب به کار رفته است؟ (در ستون ب یک مورد اضافی است.)</p> <table border="1" data-bbox="252 136 1460 551"> <thead> <tr> <th>گروه الف</th><th>گروه ب</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>(۱) همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو بپوشی / همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی</td><td>اغراق</td></tr> <tr> <td>(۲) از آن مرد دانا دهان دوخته است / که بیند که شمع از زبان سوخته است</td><td>تضاد</td></tr> <tr> <td>(۳) می‌شناسمت / چشم‌های تو میزبان آفتاب صبح سبز باغ‌هاست / می‌شناسمت</td><td>ایهام</td></tr> <tr> <td>(۴) عهد کردی که کشی فرصت خود را روزی / فرصت ار یافتی، آن عهد فراموش مکن</td><td>اسلوب معادله</td></tr> <tr> <td></td><td>حسن تعلیل</td></tr> </tbody> </table> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱) تضاد (ص ۶۳) ۲) حسن تعلیل (ص ۱۱۳) ۳) اغراق (ص ۸۹) ۴) ایهام (ص ۹۰)</p>	گروه الف	گروه ب	(۱) همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو بپوشی / همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی	اغراق	(۲) از آن مرد دانا دهان دوخته است / که بیند که شمع از زبان سوخته است	تضاد	(۳) می‌شناسمت / چشم‌های تو میزبان آفتاب صبح سبز باغ‌هاست / می‌شناسمت	ایهام	(۴) عهد کردی که کشی فرصت خود را روزی / فرصت ار یافتی، آن عهد فراموش مکن	اسلوب معادله		حسن تعلیل
گروه الف	گروه ب												
(۱) همه غیبی تو بدانی، همه عیبی تو بپوشی / همه بیشی تو بکاهی، همه کمی تو فزایی	اغراق												
(۲) از آن مرد دانا دهان دوخته است / که بیند که شمع از زبان سوخته است	تضاد												
(۳) می‌شناسمت / چشم‌های تو میزبان آفتاب صبح سبز باغ‌هاست / می‌شناسمت	ایهام												
(۴) عهد کردی که کشی فرصت خود را روزی / فرصت ار یافتی، آن عهد فراموش مکن	اسلوب معادله												
	حسن تعلیل												
۲۳	<p>در کدام‌یک از ابیات زیر آرایه «حسن تعلیل» یافت نمی‌شود؟</p> <p>الف) اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی</p> <p>ب) عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل‌اندام در خاک خفت</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱) الف یا اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی (ص ۱۱۷)</p>												
۲۴	<p>الف) کدام آرایه مشترک (به‌جز مراعات‌نظیر) در موارد زیر، «موسیقی معنوی» ایجاد کرده است؟</p> <p>ب) چگونه به وجود این آرایه پی‌برده‌اید؟</p> <p>۱) خط شکسته را محکم‌تر و بامزه‌تر از دیگران می‌نوشت.</p> <p>۲) افسوس موها، نگاه‌ها به عبث / عطر لغات شاعر را تاریک می‌کنند.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱) الف) حس آمیزی</p> <p>ب) در هر دو متن، آمیختگی چند حس بر تأثیر و زیبایی کلام افزوده است. (ص ۱۱۳ و ۱۱۴ و ۱۱۷)</p>												
۲۵	<p>قسمت‌های مشخص شده در بیت‌های زیر، چه آرایه‌ای را پدید آورده‌اند؟</p> <p>الف) گوش ترخمی کو کز ما نظر نپوشد / دست غریق یعنی فریاد بی‌صداییم</p> <p>ب) ما گر چه مرد تلخ شنیدن نه‌ایم ؛ لیک / تلخی که از زبان تو آید، شنیدنی است</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱) الف) پارادوکس (ص ۶۱) ب) حس آمیزی (ص ۱۱۷)</p>												
۲۶	<p>در شعر زیر، آرایه‌ای بیابید که با یکی از انواع «موسیقی معنوی» ایجاد شده باشد.</p> <p>«رود می‌نالد / جغد می‌خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می‌تراود ز لبم قصه سرد / دلم افسرده در این تنگ غروب»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۱) حس آمیزی (ص ۱۱۴)</p>												

	<p>کدام آرایه در بیت زیر وجود ندارد؟ «تویی بهانه آن ابرها که می‌گیرند / بیا که صاف شود این هوای بارانی»</p> <p>۲۷ ۱ تشخیص ۲ حسن تعلیل ۳ لف و نشر ۴ مراعات نظیر</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p> <p>پاسخ: ۳ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (ص ۱۱۲)</p>														
	<p>برای بیت زیر دو آرایه ادبی بنویسید. «فکر شنبه تلخ دارد جمعه اطفال را / عشرت امروز بی‌اندیشه فردا، خوش است»</p> <p>۲۸ ۱ تضاد (امروز و فردا) ، اسلوب معادله، حس آمیزی (تلخ بودن جمعه) (ص ۱۱۶)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p>														
	<p>برای هریک از بیت‌های زیر، یکی از آرایه‌های داخل کمانک را انتخاب کنید. الف) باران همه بر جای عرق می‌چکد از ابر / پیداست که از دست کریم تو حیا کرد (ایهام - حسن تعلیل) ب) سپهر مردم دون را کند خریداری / بخیل سوی متاعی رود که ارزان است (اسلوب معادله - تلمیح) ج) خداوند لباس هراس و گرسنگی را به آن‌ها چشاند. (حس آمیزی - متناقض‌نما) د) گر ندیدی قبض و بسط عشق را در یک بساط / گریه مینا نگر، خندیدن ساغر ببین (اغراق - لف و نشر)</p> <p>۲۹ ۱ الف حسن تعلیل (ص ۱۱۳) ۲ ب اسلوب معادله (ص ۱۱۷) ۳ ج حس آمیزی (ص ۱۱۶) ۴ د لف و نشر (ص ۶۵)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p>														
	<p>هریک از آرایه‌های ادبی گروه «ب» به کدامیک از بیت‌های گروه «الف» مرتبط است؟ (یک مورد در ستون «ب» اضافی است)</p> <table border="1" data-bbox="153 1077 1458 1559"> <thead> <tr> <th>گروه الف</th><th>گروه ب</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td><td>مراعات نظیر</td></tr> <tr> <td></td><td>لف و نشر</td></tr> <tr> <td></td><td>ایهام تناسب</td></tr> <tr> <td></td><td>اسلوب معادله</td></tr> <tr> <td></td><td>تضمین</td></tr> <tr> <td></td><td>حس آمیزی</td></tr> </tbody> </table> <p>۳۰ ۱ الف ایهام تناسب (ص ۹۱) ۲ ب حس آمیزی (ص ۱۱۳) ۳ ج تضمین (ص ۳۳) ۴ د لف و نشر (ص ۶۲) ۵ ه مراعات نظیر (ص ۳۵) (اسلوب معادله اضافه است)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۱</p>	گروه الف	گروه ب		مراعات نظیر		لف و نشر		ایهام تناسب		اسلوب معادله		تضمین		حس آمیزی
گروه الف	گروه ب														
	مراعات نظیر														
	لف و نشر														
	ایهام تناسب														
	اسلوب معادله														
	تضمین														
	حس آمیزی														

	<p>در شعر زیر:</p> <p>«رود می‌نالد / جغد می‌خواند / غم بیاویخته با رنگ غروب / می‌تراود ز لبم قصه‌ی سیرد / دلم افسرده در این تنگ غروب»</p> <p>الف) آرایه‌ی قسمت مشخص شده چه نام دارد؟</p> <p>ب) چگونه به وجود این آرایه، پی می‌برده‌اید؟</p> <p>۳۱</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) حس آمیزی</p> <p>ب) زیرا شاعر دو حس شنوایی و لامسه را با هم آمیخته است. (ص ۱۱۴)</p>														
	<p>با ذکر یک دلیل ثابت کنید در بیت زیر، آرایه‌ی «اسلوب معادله» به کار رفته است.</p> <p>«سعدی از سرزنش خلق نترسد، هیئات / غرقه در نیل چه اندیشه کند باران را»</p> <p>۳۲</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ هریک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم با مفهومی محسوس در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است. شاعر بر پایه‌ی تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است.</p> <p>(ذکر یک دلیل کافی است) (ص ۱۱۴ و ۱۱۵)</p>														
	<p>برای هریک از ابیات زیر، آرایه‌ی مناسب را از داخل کمانک انتخاب کنید.</p> <p>الف) به سرو گفت کسی میوه‌ای نمی‌آری؟ / جواب داد که آزادگان تهی‌دستند (لف و نشر - حسن تعلیل)</p> <p>ب) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند / پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید (اسلوب معادله - تضمین)</p> <p>ج) چو رامین گه گهی بناوختی چنگ / ز شادی بر سر آب آمدی سنگ (حس آمیزی - اغراق)</p> <p>د) عهد کردی که گشی فرصت خود را روزی / فرصت ار یافتی، آن عهد فراموش نکن (متناقض‌نما - ایهام)</p> <p>۳۳</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) حسن تعلیل (ص ۱۱۲)</p> <p>ب) اسلوب معادله (ص ۱۱۵)</p> <p>ج) اغراق (ص ۸۹)</p> <p>د) ایهام (ص ۹۰)</p>														
	<p>در هریک از بیت‌های گروه الف کدام آرایه‌ی ادبی گروه ب به کار رفته است؟ (در ستون ب یک مورد اضافی است.)</p> <table border="1" data-bbox="284 1249 1460 1774"> <thead> <tr> <th>گروه الف</th><th>گروه ب</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>۱) گر چه گاهی شهابی / مشق‌های شب آسمان را / زود خط می‌زد و محو می‌شد / باز در آن هوای مه‌آلود / پاک‌کن‌هایی از ابر تیره / خط خورشید را پاک می‌کرد</td><td>متناقض‌نما</td></tr> <tr> <td>۲) گوش ترخمی کو کز ما نظر نپوشد / دست غریق یعنی فریاد بی‌صدایم</td><td>تضمین</td></tr> <tr> <td>۳) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است / میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است</td><td>حس آمیزی</td></tr> <tr> <td>۴) سپهد پرستنده را گفت گرم / سخن‌های شیرین به آوای نرم</td><td>مراعات نظیر</td></tr> <tr> <td>۵) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم / کز نسیمش «بوی جوی مولیان آید همی»</td><td>اغراق</td></tr> <tr> <td></td><td>اسلوب معادله</td></tr> </tbody> </table> <p>۳۴</p> <p>سوال‌ات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-دی ماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ ۱- مراعات نظیر (ص ۳۱) ۲- متناقض‌نما (پارادوکس) (ص ۶۱) ۳- اغراق (ص ۸۹) ۴- حس آمیزی (ص ۱۱۳) ۵- تضمین (ص ۳۳)</p>	گروه الف	گروه ب	۱) گر چه گاهی شهابی / مشق‌های شب آسمان را / زود خط می‌زد و محو می‌شد / باز در آن هوای مه‌آلود / پاک‌کن‌هایی از ابر تیره / خط خورشید را پاک می‌کرد	متناقض‌نما	۲) گوش ترخمی کو کز ما نظر نپوشد / دست غریق یعنی فریاد بی‌صدایم	تضمین	۳) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است / میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است	حس آمیزی	۴) سپهد پرستنده را گفت گرم / سخن‌های شیرین به آوای نرم	مراعات نظیر	۵) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم / کز نسیمش «بوی جوی مولیان آید همی»	اغراق		اسلوب معادله
گروه الف	گروه ب														
۱) گر چه گاهی شهابی / مشق‌های شب آسمان را / زود خط می‌زد و محو می‌شد / باز در آن هوای مه‌آلود / پاک‌کن‌هایی از ابر تیره / خط خورشید را پاک می‌کرد	متناقض‌نما														
۲) گوش ترخمی کو کز ما نظر نپوشد / دست غریق یعنی فریاد بی‌صدایم	تضمین														
۳) دلم گرفته از این روزها دلم تنگ است / میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است	حس آمیزی														
۴) سپهد پرستنده را گفت گرم / سخن‌های شیرین به آوای نرم	مراعات نظیر														
۵) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم / کز نسیمش «بوی جوی مولیان آید همی»	اغراق														
	اسلوب معادله														

	<p>در عبارت زیر، قسمت مشخص شده، چه آرایه‌ای را پدید می‌آورد؟ «اصرارهای من که بوی التماس می‌داد، عاقبت شما را متقاعد کرد.»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ حس آمیزی (ص ۱۱۴ و ۱۱۳)</p>	۳۵
	<p>با توجه به بیت: «قطع زنجیر ز مجنون تو نتوان کردن / موج جزو بدن آب روان می‌باشد»: الف) عبارت زیر درست است یا نادرست؟ «بیدل» در مصراع «دوم»، «جدایی‌ناپذیری موج از آب را معادل و تأییدی برای مفهوم جدایی‌ناپذیری زنجیر از عاشق مجنون (دیوانه) بیان کرده است. ب) نام آرایه‌ی مناسب بیت با توجه به توضیح قسمت الف چیست؟ ج) این آرایه بر پایه‌ی است.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) درست ب) اسلوب معادله ج) تشبیه یا شباهت (ص ۱۱۵)</p>	۳۶
	<p>چگونه به وجود آرایه‌ی «حسن تعلیل» در بیت زیر پی برده‌اید؟ (ذکر یک دلیل کافی است). «به سرو گفت کسی میوه‌ای نمی‌آری؟ / جواب داد که آزادگان تهی دست‌اند»</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ زیرا شاعر دلیلی هنری و لطیف برای میوه ندادن سرو بیان کرده است. یا (این یک دلیل غیرواقعی و ادعایی است و زیبایی‌آفرینی بیت از همین علت‌سازی خیالی است). (ص ۱۱۲)</p>	۳۷
	<p>برای هریک از ابیات زیر، کدام آرایه‌ی داخل کمانک نادرست است؟ الف) باران هم بر جای عرق می‌چکد از ابر / پیداست که از دست کریم تو حیا کرد (مراعات نظیر - حسن تعلیل - جناس) ب) از صدای سخن عشق ندیدم خوش‌تر / یادگاری که در این گنبد دوار بماند (حس آمیزی - ایهام تناسب - تشخیص) ج) بی‌مهر رخت روز مرا نور نمانده است / وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است (لف و نشر - تضاد - ایهام) د) چشم عاشق نتوان دوخت که معشوق نبیند / پای بلبل نتوان بست که بر گل نسراید (استعاره - اسلوب معادله - اغراق)</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-شهریورماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) جناس (ص ۱۱۳) ج) لف و نشر (ص ۸۹) ب) ایهام تناسب (ص ۱۱۴) د) اغراق (ص ۱۱۵)</p>	۳۸
	<p>در سروده‌ی «با من بیا به خیابان / تا بشنوی بوی زمستانی که در باغ رخنه کرده است»: الف) آرایه‌ی قسمت مشخص شده چه نام دارد؟ ب) دلیل خود را برای وجود این آرایه بنویسید.</p> <p>سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰</p> <p>پاسخ: ۱ الف) حس آمیزی ب) زیرا شاعر دو حس بویایی و شنوایی را آمیخته کرده است. (ص ۱۱۴)</p>	۳۹

با توجه به ابیات:

۱- از صدای سخن عشق ندیم خوش‌تر / یادگاری که در این گنبد دوار بماند

۲- دل چو غافل شد ز حق، فرمان‌پذیر تن بود / می‌برد هر جا که خواهد اسب، خواب‌آلوده را

الف) در کدام بیت آرایه‌ی «اسلوب معادله» وجود دارد؟

ب) چگونه به وجود این آرایه در بیت پی برده‌اید؟ (ذکر یک دلیل کافی است)

سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰

پاسخ: ۱ الف) بیت ۲ - دل چو غافل شد ز حق، فرمان‌پذیر تن بود / می‌برد هر جا که خواهد اسب، خواب‌آلوده را

ب) هریک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است. شاعر، بر پایه‌ی تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است (ذکر یک دلیل کافی است) (ص ۱۱۵)

با توجه به بیت زیر:

«نرگس همی رکوع کند در میان باغ / زیرا که کرد فاخته بر سرو مؤذنی»

الف) شاعر چه دلیلی برای «رکوع گل نرگس» بیان کرده است؟

ب) این آرایه و هنر شاعرانه چه نام دارد؟

سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰

پاسخ: ۱ الف) شاعر علت رکوع گل نرگس را اذان گفتن فاخته بر روی سرو دانسته است.

ب) حسن تعلیل (ص ۱۱۳)

در هریک از بیت‌های گروه الف کدام آرایه‌ی ادبی گروه ب به کار رفته است؟ (در ستون ب یک مورد اضافی است.)

گروه الف	گروه ب
۱) حافظ از جور تو، حاشا که بگرداند روی / «من از آن روز که در بند توام، آزادم»	تضاد
۲) موج ز خود رفته‌ای تیز خرامید و گفت / هستم اگر می‌روم گر نروم نیستم	تضمین
۳) برهنه چو تیغ تو بیند عقاب / نیارد به نخجیر کردن شتاب	اسلوب معادله
۴) عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را / دزد دانا می‌کشد اول چراغ خانه را	لف و نشر اغراق

سوالات امتحانات نهایی متوسطه-دوازدهم-خردادماه ۱۴۰۰

پاسخ: ۱ ۱) تضمین (ص ۳۳) ۲) تضاد (ص ۶۰) ۳) اغراق (ص ۸۸) ۴) اسلوب معادله (ص ۱۱۵)

متن زیر را بخوانید و ویژگی‌های زبانی، ادبی و فکری آن را بررسی کنید.

«... مینی‌بوس با سرعت نه چندان زیاد پیش می‌رفت. نگاه کردم به مناظر اطراف جاده و مزارع و خانه‌های روستایی، بعد از هفتاد و پنج روز زندانی بودن، حسی فراموش‌نشده‌ی در من ایجاد می‌کرد. شکل و شمایل خانه‌های روستایی آن‌جا هم شبیه روستای خودمان بود و این تشابه مرا دلتنگ می‌کرد. کاش می‌شد گوشه‌ای بایستیم. این آرزو هنوز توی دلم بود که ناگهان صدایی مثل شلیک گلوله بلند شد و مینی‌بوس افتاد به تکان‌های شدید. لاستیکش ترکیده بود. راننده و محافظان مسلح برای تعویض لاستیک پیاده شدند. از اقبال ما بود که زاپاس مینی‌بوس هم پنچر از آب درآمد و عراقی‌ها مجبور شدند همان‌جا لاستیک را پنچرگیری کنند. این یعنی فرصتی برای ما که زیر نگاه سربازان مسلح عراقی روی زمین بنشینیم و مشامان را پر کنیم از بوی تازه‌ی علف و گوش‌هایمان را از صدای گنجشک‌های آزاد آسمان.» (آن بیست و سه نفر، احمد یوسف‌زاده)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ متن مربوط به ادبیات معاصر پس از انقلاب اسلامی ایران و درباره‌ی دفاع مقدّس و آزادگانی است که در اسارت عراقی‌ها بودند.

قلمرو زبانی: در حیطه‌ی زبانی، همان‌طوری که از نثر این دوره انتظار می‌رود، زبان آن ساده است و واژگان مربوط به ادبیات دفاع مقدّس در آن دیده می‌شود؛ زندانی، گلوله، عراقی‌ها و محافظان مسلّح از آن دسته هستند.

قلمروی ادبی: این متن در قالب داستان است و از جمله کتاب‌های شرح‌حال و خاطره‌ی این عصر به شمار می‌آید که به ارائه‌ی گزارشی ادبی از رخداد‌های زمان جنگ می‌پردازد. زاویه‌ی دید آن اول شخص است و راوی مشاهدات قهرمان داستان را از زبان «من» بیان می‌کند. این شیوه‌ی روایت، به واقع‌نمایی و پذیرش بیش‌تر گزارش نویسنده کمک می‌کند.

قلمروی فکری: این بریده از متن، در توصیف غربت آزادگان و در عین حال، امید آنان به رهایی است و نشانه‌های آن در عبارات «این تشابه مرا دلتنگ می‌کرد - مشامان را پر کنیم از بوی تازه‌ی علف و گوش‌هایمان را از گنجشک‌های آزاد آسمان» دیده می‌شود.

۴۳

پس از تعیین پایه‌های آوایی و وزن هر بیت، نام بحر آن را بنویسید.

الف) هر دم از سرگشتگی چون گرد می‌پیچم به خود / همراهان رفتند و من تنها به صحرا مانده‌ام (امیری فیروزکوهی)

ب) به پایان آمد این دفتر، حکایت هم‌چنان باقی / به صد دفتر نشاید گفت حسب‌الحال مشتاقی (سعدی)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ الف)

هَر	دَ	مَز*	سَر	گَش	تَ	گِی	چُن	گَر	د	مِی	پِی	چَم	بِ	خُد
هَم	رَ	هَلَم	رَف	تَن	دُ	مَن	تَن	هَا	بِ	صَح	رَا	مِی	رَ	وَم
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن				فاعِلن		

نام بحر: رمل مُثَمَّن محذوف

ب)

بِ	پَا	یَا	نَا	مَد	دِین	دَف	تَر	ح	کَا	یَت	هَم	چُ	نَا	بَا	قِی
بِ	صَد	دَف	تَر	نَ	شَا	یَد	گُف	ت	حَس	بَل	حَا	لِ	مُش	تَا	قِی
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-
مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن			

نام بحر: بحر هزج مَثْمَن سالم

۴۴

پاسخ: ۱ الف

پس از تعیین پایه‌های آوایی و وزن هر بیت، نام بحر آن را بنویسید.
 الف) ای مست شب‌رو کیستی؟ آیا مه من نیستی؟ / گر نیستی، پس چیستی؟ ای همدم تنهای دل (مهرداد اوستا)
 ب) پر از مثنوی‌های رندانه است / شب شعر عرفانی چشم تو (سیدحسن حسینی)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

عِی	مَس	تِ	شَب	رُو	کِی	س	تِی	ءِ	یَا	مَ	هَ	هَن	نِی	س	تِی
گَر	نِی	س	تِی	پَس	چِی	س	تِی	یِ	هَم	دَ	مَ	تَن	هَا	یِ	دِل
-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
مستفعلن				مستفعلن				مستفعلن				مستفعلن			

نام بحر: رجز مثنی سالم

ب)

بُ	رَز*	مَث	نَ	وِی	هَا	یِ	رِن	دَا	نِ	اَسْتُ*
شِ	بِ*	شِع	رِ	عِر	فَا	نِی	یِ	چِش	مَ	تُ*
U	-	-	U	-	-	-	U	-	U	-
فعولن		فعولن		فعولن		فعولن		فعولن		فعل

نام بحر: مقارن مثنی محذوف

تحقیقی کنید که تضمین به کار رفته در شعر زیر از کدام شاعر است.

صدا چون بوی گل در جنبش آب
 به آرامی به هر سو پخش می‌گشت
 جوان می‌خواند سرشار از غمی گرم
 پی‌دستی نوازش‌بخش می‌گشت
 «تو که نوشم نه‌ای، نیشم چرایی؟
 ت که یازم نه‌ای، پیشم چرایی؟»
 «تو که مرهم نه‌ای، زخمِ دلم را،
 نمک‌پاش دل ریشم چرایی؟» (فریدون توللی)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱ باباطاهر

	<p>با توجه به رباعی زیر به پرسش‌ها پاسخ دهید:</p> <p>آغوش سحر تشنه‌ی دیدار شماس / مهتاب خجل ز نور رخسار شماس خورشید که در اوج فلک خانه اوست / همسایه‌ی دیوار به دیوار شماس (علیرضا قزوه) الف) دو مورد از ویژگی‌های فکری شعر را بنویسید. ب) از آرایه‌های علم بیان و بدیع، هر کدام یک مورد بیابید و توضیح دهید.</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ الف) شعر یک رباعی در توصیف عظمت مقام شهیدان، ارزش‌های انقلابی و رخدادهای دفاع مقدس است.</p> <p>ب) در حوزه‌ی علم بیان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:</p> <p>آغوش سحر: اضافه‌ای استعاره‌ست، نوع استعاره مکنیه است و با توجه به این‌که مشبیه در آن انسان است، می‌توان آن‌را تشخیص هم نامید. این شیوه‌ی تصویرسازی (استعاره‌ی مکنیه ← تشخیص) در مصراع دوم و در عبارت «مهتاب، خجل ز نور رخسار شماس» نیز دیده می‌شود. در مصراع سوم، برای واژه‌ی خورشید نیز استعاره‌ی مکنیه به کار رفته است: خورشید ... همسایه‌ی دیوار به دیوار شماس. مصراع دوم این بیت، کنایه از بلندمرتبه‌ی و عظمت شهید است.</p> <p>در حوزه‌ی علم بدیع، اغراق نهفته در بالا بردن مقام شهید و همسایگی با خورشید وجود دارد. در بیت نخست، واج‌آرایی در واج «ر» بر موسیقی شعر افزوده است.</p>	۴۷
	<p>شعر زیر در چه قالبی سروده شده است؟ آن کیست که تقریر کند حال گدا را / در حضرت شاهی؟ کز غلغل بلبل چه خبر باد صبا را / جز ناله و آهی؟ (ابن حسام هروی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ این شعر در قالب مستزاد سروده شده است، زیرا مصراع‌هایی با وزن یکسان، پاره‌های افزوده‌ی کوتاهی از وزن دیگر در ادامه دارند که همگی از ابتدا تا انتها بر یک وزن هستند. (مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن + مفعول فعولن)</p>	۴۸

برای اشعار نیمایی زیر جدولی بکشید، پایه‌های آوایی، وزن و نشانه‌های هجایی هر مصراع را بنویسید. سپس اختیار شاعری به کار رفته در آن را مشخص کنید.

قایقی خواهیم ساخت
خواهم انداخت به آب
دور خواهیم شد از این خاک غریب
که در آن هیچ‌کسی نیست که در بیشه‌ی عشق
قهرمانان را بیدار کند. (سهراب سپهری)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

متن شعر				مراحل تقطیع			
قایقی خواهیم ساخت		پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	قای قی خا		
					فاعلاتن		
					-- U-		
خواهم انداخت به آب		پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	خا ة مَن * دا		
					فاعلاتن		
					-- U-		
دور خواهیم شد از این شهر غریب		پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	دو ر خا هم		
					فاعلاتن		
					-- U-		
که در آن هیچ‌کسی نیست که در بیشه‌ی عشق		پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	کِ دَ ران * هی		
					فاعلاتن		
					-- U U		
قهرمانان را بیدار کند		پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	قَه رِ ما نا ن		
					فاعلاتن		
					-- U-		

پاسخ: ۱

۴۹

اختیار وزنی در رکن اول مصراع‌های نخست، دوم، سوم و پنجم و تبدیل «فاعلاتن» به «فاعلاتن»
اختیار وزنی ابدال و تبدیل دو هجای کوتاه (خت ب) به یک هجای بلند (هم ساخت) در رکن آخر مصراع
نخست (فعلن ← فعلن)
اختیار وزنی ابدال و تبدیل دو هجای کوتاه (چ ک) به یک هجای بلند (را) در رکن دوم مصراع پنجم
(فاعلاتن ← مفعولن)
اختیار وزنی در تبدیل هجای کشیده‌ی پایان مصراع به یک هجای بلند در مصراع‌های نخست تا چهارم
اختیار زبانی حذف همزه در هجای سوم مصراع دوم، هجای هفتم مصراع سوم و هجای سوم مصراع
چهارم

پس از خوانش درست اشعار نیمایی زیر، پایه‌ها، وزن و نشانه‌های هجایی را مقابل هر مصراع بنویسید.
همان رنگ و همان بوی
همان برگ و همان بار
همان خنده‌ی خاموش در او خفته بسی راز
همان شرم و همان ناز (اخوان ثالث)

	پایه‌های آوایی	
	وزن	
	نشانه‌های هجایی	
	پایه‌های آوایی	
	وزن	
	نشانه‌های هجایی	
	پایه‌های آوایی	
	وزن	
	نشانه‌های هجایی	
	پایه‌های آوایی	
	وزن	
	نشانه‌های هجایی	

۵۰

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

متن شعر				مراحل تقطیع			
همان رنگ و همان بوی				پایه‌های آوایی	هـ مَـن رَـن گُ	هـ مَـن بوی*	فعولن
				وزن	مفاعیل		
				نشانه‌های هجایی	U - U	- U	
همان برگ و همان بار				پایه‌های آوایی	هـ مَـن بَر گُ	هـ مَـن بار*	فعولن
				وزن	مفاعیل		
				نشانه‌های هجایی	U - U	- U	
همان خنده‌ی خاموش در او خفته بسی راز				پایه‌های آوایی	هـ مَـن خَـن دِ	ی خا مو شِ	دِ رو خُف تِ
				وزن	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل
				نشانه‌های هجایی	U - U	U - U	U - U
همان شرم و همان ناز				پایه‌های آوایی	هـ مَـن شَـر مِ	هـ مَـن ناز*	فعولن
				وزن	مفاعیل		
				نشانه‌های هجایی	U - U	- U	

پاسخ: ۱

اشعار زیر در چه قالبی سروده شده است؟ پس از تعیین پایه‌های آوایی و وزن واژه‌های هر مصراع، تفاوت این نوع شعر را با اشعار سنتی بیان کنید.

و صدای باد هر دم دل‌گزارتر
در صدای باد بانگ او رهاتر،
از میان آب‌های دور و نزدیک،
باز در گوش این نداها:
«آی آدم‌ها». (نیمایوشیج)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی‌های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

متن شعر				مراحل تقطیع	
و صدای باد هر دم دل‌گزارتر	پایه‌های آوایی	*و ص د ای*	با د هر دم	دل گ ز ا تر	
	وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	
	نشانه‌های هجایی	- - U-	- - U-	- - U-	
در صدای باد، بانگ او رهاتر	پایه‌های آوایی	در ص د ای*	با د با ن گ*	او ر ه ا تر	
	وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	
	نشانه‌های هجایی	- - U-	- - U-	- - U-	
از میان آب‌های دور و نزدیک	پایه‌های آوایی	ا ز م یا ن*	آ ب ه ای*	دو ر ن ز د ی ک*	
	وزن	فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	
	نشانه‌های هجایی	- - U-	- - U-	- - U-	
باز در گوش این نداها	پایه‌های آوایی	با ز در گو	شیخ* ن دا ها		
	وزن	فاعلاتن	فاعلاتن		
	نشانه‌های هجایی	- - U-	- - U-		
آی آدم‌ها	پایه‌های آوایی	آ ی آ دم	ها		
	وزن	فاعلاتن	فع		
	نشانه‌های هجایی	- - U-	-		

شعر در قالب نیمایی سروده شده است، طول مصراع‌ها کوتاه و بلند است و به همین دلیل، تعداد پایه‌های آوایی در هر مصراع، برخلاف شعر سنتی که در آن طول مصراع‌ها و تعداد پایه‌های آوایی در دو مصراع برابر است، می‌تواند متفاوت باشد.

* همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، در هجاهای قابل توجهی، اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه وجود دارد. یک اختیار وزنی نیز در هجای آخر مصراع سوم وجود دارد.

	<p>در کدام یک از بیت‌های زیر آرایه‌ی حسن تعلیل یافت می‌شود؟ توضیح دهید.</p> <p>عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل‌اندام در خاک خفت (سعدی)</p> <p>اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی (رهی معیری)</p> <p>به یک کرشمه که در کار آسمان کردی / هنوز می‌پرد از شوق چشم کوکب‌ها (صائب)</p> <p>سپهر مردم دون را کند خریداری / بخیل سوی متاعی رود که ارزان است (ناظم هروی)</p> <p>خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان‌دیده / که اندر خاک می‌جویند ایام جوانی را (نظامی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ * عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل‌اندام در خاک خفت</p> <p>علت روییدن گل‌ها از خاک، زیبارویانی هستند که مرده‌اند و اکنون در خاک خفته‌اند.</p> <p>* اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی</p> <p>؟؟</p> <p>* به یک کرشمه که در کار آسمان کردی / هنوز می‌پرد از شوق چشم کوکب‌ها</p> <p>علت چشمک زدن ستاره‌ها (درخشش آن‌ها) ناز و کرشمه‌ای است که معشوق (تو) در کار آسمان و موجودات آسمانی روا داشته است.</p> <p>* سپهر مردم دون را کند خریداری / بخیل سوی متاعی رود که ارزان است</p> <p>؟؟</p> <p>* خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان‌دیده / که اندر خاک می‌جویند ایام جوانی را</p> <p>علت قوز (خمیدگی پشت) پیرها خم شدن آن‌ها برای جستجوی ایام جوانی در خاک است.</p>	۵۲
	<p>در بیت‌ها و عبارت‌های زیر حس آمیزی را بیابید و توضیح دهید.</p> <p>خداوند لباس هراس و گرسنگی را به آن‌ها چشاند. (نحل / ۱۱۲)</p> <p>نجوای نمناک علف‌ها را می‌شنوم. (سهراب سپهری)</p> <p>از این شعر تر شیرین ز شاهنشاه عجب دارم / که سر تا پای حافظ را چرا در زر نمی‌گیرد؟ (حافظ)</p> <p>ما گر چه مرد تلخ شنیدن نه‌ایم؛ لیک / تلخی که از زبان تو آید، شنیدنی است (طالب آملی)</p> <p>بوی دهن تو از چمن می‌شنوم / رنگ تو ز لاله و سمن می‌شنوم (مولوی)</p> <p>خط شکسته را هم محکم‌تر و بامزه‌تر از دیگران می‌نوشت. (عبدالله مستوفی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ چشاندن لباس (ترکیب حواس بویایی + لامسه) / نجوای نمناک (ترکیب حواس شنوایی + لامسه) /</p> <p>شعر تر شیرین (ترکیب حواس شنوایی + لامسه + چشایی) / تلخ شنیدن و تلخ شنیدنی (ترکیب چشایی + شنوایی) / بو می‌شنوم (ترکیب حواس بویایی + شنوایی) / رنگ می‌شنوم (ترکیب حواس بینایی + شنوایی) / خط محکم‌تر و بامزه‌تر (ترکیب حواس بینایی + لامسه + چشایی)</p>	۵۳

	<p>در کدامیک از بیت‌های زیر اسلوب معادله آمده است؟ توضیح دهید.</p> <p>بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود / پسته‌ی بی‌مغز چون لب واکند، رسوا شود (صائب)</p> <p>آزاده را جفای فلک بیش می‌رسد / اول بلا به عاقبت‌اندیش می‌رسد (امیری فیروزکوهی)</p> <p>ملامت از دل سعدی فرو نشوید عشق / سیاهی از حبشی چون رود که خودرنگ است (سعدی)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ * بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود / پسته‌ی بی‌مغز چون لب واکند، رسوا شود (صائب)</p> <p>شاعر در مصراع نخست بیان می‌کند که نقص انسان با سخن گفتن عیان می‌شود و در مصراع دوم با تمثیل رسوایی پسته‌ی بدون مغز به محض باز کردن دهان، همان مطلب را تأکید می‌کند.</p> <p>* آزاده را جفای فلک بیش می‌رسد / اول بلا به عاقبت‌اندیش می‌رسد (امیری فیروزکوهی)</p> <p>ستم روزگار بیش‌تر به انسان‌های آزاده می‌رسد، همان‌طور که بلاها ابتدا بر سر انسان عاقبت‌اندیش فرو می‌ریزد.</p> <p>* ملامت از دل سعدی فرو نشوید عشق / سیاهی از حبشی چون رود که خودرنگ است (سعدی)</p> <p>ملامت دیگران باعث نمی‌شود سعدی از عشق دست بشوید و آن‌را ترک کند؛ همان‌طور که سیاهی پوست حبشی (سیاه‌پوست) هیچ‌گاه از او زدوده نمی‌شود، زیرا بخشی از وجود اوست. (عاشقی و ملامت‌کشی نیز بخشی از وجود شاعر است و از او جدا نمی‌شود.)</p>	۵۴
	<p>در کدامیک از بیت‌های زیر اسلوب معادله آمده است؟ توضیح دهید.</p> <p>نیست پروا تلخ‌کامان را ز تلخی‌های عشق / آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است (صائب)</p> <p>فکر شنبه تلخ دارد جمعه‌ی اطفال را / عشرت امروز بی‌اندیشه‌ی فردا خوش است (صائب)</p> <p>با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است / با دهن تشنه مردن بر لب دریا خوش است (صائب)</p> <p>مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)</p> <p>پاسخ: ۱ * نیست پروا تلخ‌کامان را ز تلخی‌های عشق / آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است (صائب)</p> <p>شاعر معتقد است عاشقان از سختی راه عشق هراسی ندارند، همان‌گونه که آب دریا به مذاق ماهی خوش می‌آید و از آن هراسی ندارد. (تلخی‌های عشق برای عاشقی که همیشه در فراغ است، مثال آب دریا برای ماهی‌ست که اگر نباشد، حیاتش به خطر می‌افتد.)</p> <p>* فکر شنبه تلخ دارد جمعه‌ی اطفال را / عشرت امروز بی‌اندیشه‌ی فردا خوش است (صائب)</p> <p>در مصراع اول شاعر می‌گوید فکر روز شنبه که شروع کار و تحصیل هفتگی و پایان تعطیلی است، جمعه را برای کودکان تلخ می‌کند؛ به همین گونه نیز عشرت و خوش امروز، فقط بدون فکر کردن به فردا خوشایند است، زیرا فکر آینده خاطر انسان را مشوّش و نگران می‌کند.</p> <p>* با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است / با دهن تشنه مردن بر لب دریا خوش است (صائب)</p> <p>بی‌نیازی از مردم در کمال نیاز به آن‌ها خوشایند است؛ همان‌گونه که مردن از تشنگی بر لب دریا (خوشایندی موردنظر شاعر در بی‌نیازی از مردم و حفظ عزّت نفس است.)</p>	۵۵

در کدامیک از بیت‌های زیر اسلوب معادله آمده است؟ توضیح دهید.
تنور لاله چنان بفروخت باد بهار، که غنچه غرق عرق گشت و گل به جوش آمد (حافظ)
پشت‌گوژ آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پیش‌ت زمین بوس از برای افتخار (سعدی)
سرکشان را فکند تیغ مکافات ز پای / شعله را زود نشانند به خاکستر خویش (حزین لاهیجی)

مسایل، تمرینات، فعالیتها و خودآزمایی های کتابهای درسی-پایه دوازدهم-علوم و فنون ادبی(۳)

پاسخ: ۱

* تنور لاله چنان بفروخت باد بهار، که غنچه غرق عرق گشت و گل به جوش آمد (حافظ)
؟؟

* پشت‌گوژ آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پیش‌ت زمین بوس از برای افتخار (سعدی)
؟؟

* سرکشان را فکند تیغ مکافات ز پای / شعله را زود نشانند به خاکستر خویش (حزین لاهیجی)
انسان‌های سرکش خیلی زود به مکافات عملشان می‌رسند، همان‌طور که شعله خیلی زود در خاکستر
خودش فرو می‌ریزد و تمام می‌شود.

۱ صدایش گرم - آمیختن دو حس با یکدیگر یا ترکیب حس شنوایی با حس لامسه

۲ الف) ۴ ب) ۳ ج) ۲ د) ۱

۳ الف) متناقض‌نما (پارادوکس) ب) ایهام

۴ گزینه الف - یکی از طرفین معادلی برای تأیید عبارت دیگر / می‌توان بین دو مصراع «همانطور» قرار داد. / بیان مفهوم ذهنی در یک مصرع یا بیت و مفهومی محسوس در مصراع دیگر برای تأیید آن / رابطه دو مصراع بر پایه شباهت است. همچنین اشاره به این نکته که در مورد ب به علت وجود حرف ربط «که» اسلوب معادله منتفی است.

۵ الف) مهر - عشق یا محبت (ص ۹۲)

ب) اسلوب معادله (ص ۱۱۶)

۶ شاعر، دلیل خمیدگی پشت پیران را جستن ایام جوانی در خاک دانسته است. (ص ۱۱۷)

۷ الف) متناقض‌نما (ص ۱۱۵) ب) حس‌آمیزی (ص ۱۱۴)

۸ اول شخص مفرد یا من راوی (درس ۱۲ ص ۱۲۱)

۹ الف) حسن تعلیل ب) حس‌آمیزی پ) اسلوب معادله (درس ۱۲ ص ۱۱۲ و ۱۱۴ و ۱۱۵)

۱۰ به‌ترتیب (ت، ب، پ، الف) (درس‌های ۹ و ۱۲)

۱۱ الف) عبرت گرفتن و اظهار پشیمانی

ب) ضرب‌المثل: تیری که از شست رفته باز نمی‌گردد.

۱۲ گزینه ب (ص ۱۱۶)

۱۳ ۱) مصراع دوم، مصداق یا نمونه‌ای برای مصراع اول است.

۲) رابطه دو مصراع بر پایه شباهت است.

۳) هر دو مصراع، استقلال نحوی و معنایی دارند. (ص ۱۱۵)

۱۴ الف) مراعات نظیر (ص ۳۰)

ب) حسن تعلیل (ص ۱۱۷)

ج) ایهام (ص ۸۶)

۱۵ گزینه الف (ص ۱۱۳)

۱۶ گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (ص ۱۱۷)

۱۷ گزینه ۲ پاسخ صحیح است. (درس ۱۲)

۱۸ گزینه ب. علت پوشاندن چهره کوه دماوند (انزوای مبارزان) به خاطر ظلم و ستم حاکم بر جامعه و ظلم‌پذیری مردم آن است. (درس ۱۲)

هریک از دو مصراع استقلال (نحوی و معنایی) دارند. یک مصراع (با مفهومی محسوس) در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع دیگر (با مفهوم ذهنی) است. زیبایی آفرینی بر پایه شباهت است. (ذکر دو دلیل کافی است) (ص ۱۱۴ تا ۱۱۶)

الف) یا اشک سحر زدايد از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی (ص ۱۱۷)

ب) در هر دو متن، آمیختگی چند حس بر تأثیر و زیبایی کلام افزوده است. (ص ۱۱۳ و ۱۱۴ و ۱۱۷)

گزینه ۳ پاسخ صحیح است. (ص ۱۱۲)

تضاد (امروز و فردا)، اسلوب معادله، حس آمیزی (تلخ بودن جمعه) (ص ۱۱۶)

ب) زیرا شاعر دو حس شنوایی و لامسه را با هم آمیخته است. (ص ۱۱۴)

هریک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم با مفهومی محسوس در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است. شاعر بر پایه تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است. (ذکر یک دلیل کافی است) (ص ۱۱۴ و ۱۱۵)

۱- مراعات نظیر (ص ۳۱) ۲- متناقض‌نما (پارادوکس) (ص ۶۱) ۳- اغراق (ص ۸۹) ۴- حس آمیزی (ص ۱۱۳) ۵- تضمین (ص ۳۳)

حس آمیزی (ص ۱۱۴ و ۱۱۳)

الف) درست

ب) اسلوب معادله

ج) تشبیه یا شباهت (ص ۱۱۵)

زیرا شاعر دلیلی هنری و لطیف برای میوه ندادن سرو بیان کرده است. یا (این یک دلیل غیرواقعی و ادعایی است و زیبایی آفرینی بیت از همین علت‌سازی خیالی است.) (ص ۱۱۲)

الف) جناس (ص ۱۱۳)

ب) ایهام تناسب (ص ۱۱۴)

ج) لف و نشر (ص ۸۹)

د) اغراق (ص ۱۱۵)

الف) حس آمیزی

ب) زیرا شاعر دو حس بویایی و شنوایی را آمیخته کرده است. (ص ۱۱۴)

الف) بیت ۲ - دل چو غافل شد ز حق، فرمان‌پذیر تن بود / می‌برد هر جا که خواهد اسب، خواب‌آلوده را
ب) هریک از دو مصراع استقلال نحوی و معنایی دارند و مصراع دوم در حکم مصداق و تأییدی برای مصراع اول است.
شاعر، بر پایه‌ی تشبیه بین دو مصراع ارتباط معنایی برقرار کرده است (ذکر یک دلیل کافی است) (ص ۱۱۵)

الف) شاعر علت رکوع گل نرگس را اذان گفتن فاخته بر روی سرو دانسته است.

ب) حسن تعلیل (ص ۱۱۳)

۱) تضمین (ص ۳۳)

۲) تضاد (ص ۹۰)

۳) اغراق (ص ۸۸)

۴) اسلوب

معادله (ص ۱۱۵)

متن مربوط به ادبیات معاصر پس از انقلاب اسلامی ایران و درباره‌ی دفاع مقدّس و آزادگانی است که در اسارت عراقی‌ها بودند.

قلمرو زبانی: در حیطه‌ی زبانی، همان‌طوری که از نثر این دوره انتظار می‌رود، زبان آن ساده است و واژگان مربوط به ادبیات دفاع مقدّس در آن دیده می‌شود؛ زندانی، گلوله، عراقی‌ها و محافظان مسلّح از آن دسته هستند.
قلمروی ادبی: این متن در قالب داستان است و از جمله کتاب‌های شرح‌حال و خاطره‌ی این عصر به شمار می‌آید که به ارائه‌ی گزارشی ادبی از رخداد‌های زمان جنگ می‌پردازد. زاویه‌ی دید آن اول شخص است و راوی مشاهدات قهرمان داستان را از زبان «من» بیان می‌کند. این شیوه‌ی روایت، به واقع‌نمایی و پذیرش بیش‌تر گزارش نویسنده کمک می‌کند.
قلمروی فکری: این بریده از متن، در توصیف غربت آزادگان و در عین حال، امید آنان به رهایی است و نشانه‌های آن در عبارات «این تشابه مرا دلتنگ می‌کرد - مشامان را پر کنیم از بوی تازه‌ی علف و گوش‌هایمان را از گنجشک‌های آزاد آسمان» دیده می‌شود.

هَر	دَ	مَز*	سَر	گَش	تِ	گِ	چُن	گَر	د	مِ	پِ	چَم	بِ	خُد
هَم	رَ	هَلَر	رَف	تَن	دُ	مَن	تَن	ها	بِ	صَح	را	مِ	رَ	وَم
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
فاعلاتن				فاعلاتن				فاعلاتن				فاعِلن		

نام بحر: رمل مُثَمَّن محذوف

(ب)

بِ	پا	یا	نا	مَد	دین	دَف	تَر	ح	کا	یَت	هَم	جُ	ناکُر	با	قی
بِ	صَد	دَف	تَر	نَ	شا	یَد	گُف	ت	حَس	بُل	حَا	لِ	مُش	تا	قی
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-
مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن				مفاعیلن			

نام بحر: بحر هزج مَثْمَن سالم

ئِی	مَس	تِ	شَب	زَو	کِی	س	تِی	ءِ	یا	م	ه	مَن	نِی	س	تِی
گَر	نِی	س	تِی	پَس	چِی	س	تِی	ئِی	هَم	دَ	م	تَن	ها	یِ	دِل
-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
مستفعلن				مستفعلن				مستفعلن				مستفعلن			

نام بحر: رجز مَثْمَن سالم

(ب)

بِ	رَز*	مَث	نَ	وِی	ها	یِ	رِن	دا	نِ	اَسَتْ*
شِ	بِ*	شِیع	رِ	عِر	فا	نِی	یِ	چِش	م	تُ*
U	-	-	U	-	-	-	U	-	U	-
فعولن			فعولن			فعولن			فعل	

نام بحر: متقارن مَثْمَن محذوف

الف) شعر یک رباعی در توصیف عظمت مقام شهیدان، ارزش‌های انقلابی و رخدادهای دفاع مقدس است.

ب) در حوزه‌ی علم بیان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

آغوش سحر: اضافه‌ای استعاره‌ست، نوع استعاره مکنیه است و با توجه به این‌که مشبیه در آن انسان است، می‌توان آن‌را تشخیص هم نامید. این شیوه‌ی تصویرسازی (استعاره‌ی مکنیه — تشخیص) در مصراع دوم و در عبارت «مہتاب، خجل ز نور رخسار شماس» نیز دیده می‌شود. در مصراع سوم، برای واژه‌ی خورشید نیز استعاره‌ی مکنیه به کار رفته است: خورشید ... همسایه‌ی دیوار به دیوار شماس. مصراع دوم این بیت، کنایه از بلندمرتبه‌ی و عظمت شهید است. در حوزه‌ی علم بدیع، اغراق نهفته در بالا بردن مقام شهید و همسایگی با خورشید وجود دارد. در بیت نخست، واج‌آرایی در واج «ر» بر موسیقی شعر افزوده است.

این شعر در قالب مستزاد سروده شده است، زیرا مصراع‌هایی با وزن یکسان، پاره‌های افزوده‌ی کوتاهی از وزن دیگر در ادامه دارند که همگی از ابتدا تا انتها بر یک وزن هستند. (مفعول مفاعیل مفاعیل مفعولن + مفعول مفعولن)

متن شعر				مراحل تقطیع			
قایقی خواهیم ساخت	پایه‌های آوایی		ق ا ی ق ی خ ا		هَمْ ساخت*		
	وزن		فاعلاتن		فعلن		
	نشانه‌های هجایی		- - U-		- -		
خواهم انداخت به آب	پایه‌های آوایی		خ ا هَ مَن * د ا		خ ت بِ آب*		
	وزن		فاعلاتن		فعلن		
	نشانه‌های هجایی		- - U-		- U U		
دور خواهیم شد از این شهر غریب	پایه‌های آوایی		دو ر خ ا هَمْ		شُ دَ زَیْن * شَهْ		
	وزن		فاعلاتن		فعلاتن		
	نشانه‌های هجایی		- - U-		- U U		
که در آن هیچ‌کسی نیست که در بیشه عشق	پایه‌های آوایی		کِ دَ ر ا نْ * ه ی		چ کَ س ی ن ی		
	وزن		فعلاتن		فعلاتن		
	نشانه‌های هجایی		- - U U		- - U U		
قهرمانان را بیدار کند	پایه‌های آوایی		قَه رِ م ا ن ا نْ		ر ا ب ی د ا		
	وزن		فاعلاتن		مفعولن		
	نشانه‌های هجایی		- - U-		- - -		

اختیار وزنی در رکن اول مصراع‌های نخست، دوم، سوم و پنجم و تبدیل «فعلاتن» به «فاعلاتن»

اختیار وزنی ابدال و تبدیل دو هجای کوتاه (خت ب) به یک هجای بلند (هم ساخت) در رکن آخر مصراع نخست (فعلن — فعلن)

اختیار وزنی ابدال و تبدیل دو هجای کوتاه (چ ک) به یک هجای بلند (را) در رکن دوم مصراع پنجم (فعلاتن — مفعولن)

اختیار وزنی در تبدیل هجای کشیده‌ی پایان مصراع به یک هجای بلند در مصراع‌های نخست تا چهارم

اختیار زبانی حذف همزه در هجای سوم مصراع دوم، هجای هفتم مصراع سوم و هجای سوم مصراع چهارم

متن شعر				مراحل تقطیع			
همان رنگ و همان بوی	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	هـ ماـن رَـن گُ	هـ ماـن بوی*		
				مفاعیل	فعلون		
				U - U	- - U		
همان برگ و همان بار	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	هـ ماـن بَر گُ	هـ ماـن بار*		
				مفاعیل	فعلون		
				U - U	- - U		
همان خنده خاموش در او خفته بسی راز	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	هـ ماـن خَـن دَر	ی خا مو ش	دَ رو خُف تَ	بَ سی راز*
				مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	فعلون
				U - U	U - U	U - U	- - U
همان شرم و همان ناز	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	هـ ماـن شَـر مَ	هـ ماـن ناز*		
				مفاعیل	فعلون		
				U - U	- - U		

متن شعر				مراحل تقطیع			
و صدای باد هر دم دل‌گزارتر	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	و صِ دا ی*	با د هَر دَم	دِل گَ زا تَر	
				فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	
				U - U -	U - U -	U - U -	
در صدای باد، بانگ او ره‌اتر	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	دَر صِ دا ی*	با د با نَ گ*	او رَ ها تَر	
				فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	
				U - U -	U - U -	U - U -	
از میان آب‌های دور و نزدیک	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	اَز مِ یا نَ*	اَب هَا ی*	دو رُ نَر دِیک*	
				فاعلاتن	فاعلاتن	فاعلاتن	
				U - U -	U - U -	U - U -	
باز در گوش این نداها	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	با ز دَر گو	شِیخ* نِ دا ها		
				فاعلاتن	فاعلاتن		
				U - U -	U - U -		
آی آدم‌ها	پایه‌های آوایی	وزن	نشانه‌های هجایی	اَی اَدَم	ها		
				فاعلاتن	فع		
				U - U -	-		

شعر در قالب نیمایی سروده شده است، طول مصراع‌ها کوتاه و بلند است و به همین دلیل، تعداد پایه‌های آوایی در هر مصراع، برخلاف شعر سنتی که در آن طول مصراع‌ها و تعداد پایه‌های آوایی در دو مصراع برابر است، می‌تواند متفاوت باشد.

* همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، در هجاهای قابل توجهی، اختیار زبانی بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه وجود دارد. یک اختیار وزنی نیز در هجای آخر مصراع سوم وجود دارد.

* عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت / که چندین گل اندام در خاک خفت
 علت روییدن گل‌ها از خاک، زیبارویانی هستند که مرده‌اند و اکنون در خاک خفته‌اند.
 * اشک سحر زداید از لوح دل سیاهی / خرم کند چمن را باران صبحگاهی
 ؟؟

* به یک کرشمه که در کار آسمان کردی / هنوز می‌پرد از شوق چشم کوكب‌ها
 علت چشمک زدن ستاره‌ها (درخشش آن‌ها) ناز و کرشمه‌ای است که معشوق (تو) در کار آسمان و موجودات آسمانی روا داشته است.
 * سپهر مردم دون را کند خریداری / بخیل سوی متاعی رود که ارزان است
 ؟؟

* خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان‌دیده / که اندر خاک می‌جویند ایام جوانی را
 علت قوز (خمیدگی پشت) پیرها خم شدن آن‌ها برای جستجوی ایام جوانی در خاک است.

چشاندن لباس (ترکیب حواس بویایی + لامسه) / نجوای نمناک (ترکیب حواس شنوایی + لامسه) / شعر تر شیرین
 (ترکیب حواس شنوایی + لامسه + چشایی) / تلخ شنیدن و تلخ شنیدنی (ترکیب چشایی + شنوایی) / بو می‌شنوم
 (ترکیب حواس بویایی + شنوایی) / رنگ می‌شنوم (ترکیب حواس بینایی + شنوایی) / خط محکم‌تر و بامزه‌تر (ترکیب
 حواس بینایی + لامسه + چشایی)

* بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود / پسته‌ی بی‌مغز چون لب وا کند، رسوا شود (صائب)
 شاعر در مصراع نخست بیان می‌کند که نقص انسان با سخن گفتن عیان می‌شود و در مصراع دوم با تمثیل رسوایی
 پسته‌ی بدون مغز به محض باز کردن دهان، همان مطلب را تأکید می‌کند.
 * آزاده را جفای فلک بیش می‌رسد / اول بلا به عاقبت‌اندیش می‌رسد (امیری فیروزکوهی)
 ستم روزگار بیش‌تر به انسان‌های آزاده می‌رسد، همان‌طور که بلاها ابتدا بر سر انسان عاقبت‌اندیش فرو می‌ریزد.
 * ملامت از دل سعدی فرو نشوید عشق / سیاهی از حبشی چون رود که خودرنگ است (سعدی)
 ملامت دیگران باعث نمی‌شود سعدی از عشق دست بشوید و آن‌را ترک کند؛ همان‌طور که سیاهی پوست حبشی
 (سیاه‌پوست) هیچ‌گاه از او زدوده نمی‌شود، زیرا بخشی از وجود اوست. (عاشقی و ملامت‌کشی نیز بخشی از وجود شاعر
 است و از او جدا نمی‌شود).

* نیست پروا تلخ‌کامان را ز تلخی‌های عشق / آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است (صائب)
 شاعر معتقد است عاشقان از سختی راه عشق هراسی ندارند، همان‌گونه که آب دریا به مذاق ماهی خوش می‌آید و از آن
 هراسی ندارد. (تلخی‌های عشق برای عاشقی که همیشه در فراغ است، مثال آب دریا برای ماهی‌ست که اگر نباشد،
 حیاتش به خطر می‌افتد).

* فکر شنبه تلخ دارد جمعه‌ی اطفال را / عشرت امروز بی‌اندیشه‌ی فردا خوش است (صائب)
 در مصراع اول شاعر می‌گوید فکر روز شنبه که شروع کار و تحصیل هفتگی و پایان تعطیلی است، جمعه را برای کودکان
 تلخ می‌کند؛ به همین گونه نیز عشرت و خوش امروز، فقط بدون فکر کردن به فردا خوشایند است، زیرا فکر آینده خاطر
 انسان را مشوّش و نگران می‌کند.

* با کمال احتیاج از خلق استغنا خوش است / با دهن تشنه مردن بر لب دریا خوش است (صائب)
 بی‌نیازی از مردم در کمال نیاز به آن‌ها خوشایند است؛ همان‌گونه که مردن از تشنگی بر لب دریا (خوشایندی موردنظر
 شاعر در بی‌نیازی از مردم و حفظ عزّت‌نفس است).

* تنور لاله چنان برفروخت باد بهار، که غنچه غرق عرق گشت و گل به جوش آمد (حافظ)

؟؟

* پشت‌گوژ آمد فلک در آفرینش تا کند / هر زمان پیش‌ت زمین بوس از برای افتخار (سعدی)

؟؟

* سرکشان را فکند تیغ مکافات ز پای / شعله را زود نشانند به خاکستر خویش (حزین لاهیجی)

انسان‌های سرکش خیلی زود به مکافات عملشان می‌رسند، همان‌طور که شعله خیلی زود در خاکستر خودش فرو می‌ریزد و تمام می‌شود.

۱۶	۱	۲	۳	۴
۱۷	۱	۲	۳	۴
۲۷	۱	۲	۳	۴

